

SAKSBEHANDLER
Karen Elkjær

VÅR DATO
25.10.2023

postmottak@ra.no
www.riksantikvaren.no

VÅR REF.
23/02725-2

DERES REF.

DERES DATO

Stiftelsen Miljømerking i Norge
Henrik Ibsens gate 20
0255 OSLO

Stiftelsen Miljømerking i Norge - Reviderte krav til rehabilitering av bygninger - Riksantikvarens svar på høring

Vi viser til Nordisk Miljømerkings forslag til nye, reviderte kriterier for rehabilitering av bygninger, med høringsfrist 29. oktober 2023.

I Riksantikvarens klimastrategi fra 2021, fremheves bevaring, bruk og energieffektivisering av eksisterende bygninger som et viktig tiltak for å redusere klimagassutslipp og ivareta kulturhistoriske verdier. Et viktig premiss i denne sammenheng er å ta vare på så mye som mulig av opprinnelige eller historiske materialer, både fordi det ivaretar kulturmiljøverdiene i bygningen, og fordi det reduserer klima- og miljøbelastningen ved å produsere, importere og montere nye materialer. Samtidig reduserer det belastningen som følger av riving og avfallshåndtering.

Gjenbruk av materialer

Riksantikvaren mener det er positivt at Nordisk Miljømerking setter krav til kartlegging av mulige gjenbruksmaterialer i de reviderte kravene. Samtidig registrerer vi at det under avsnitt 06 Follow-up of mapping of components and materials for reuse står at "*all identified components and materials from 03 must be considered for reuse in the project or elsewhere*". I bakgrunnsdokumentet kommer det frem at det Nordic Ecolabelling ikke ønsker å stille krav til hvor stor andel av kartlagte materialer som skal gjenbrukes i prosjektet. Vi vet at produksjon av materialer i bygg- og anleggsbransjen står for en stor andel av klima- og miljøbelastningen, og at gjenbruk av bygningsmaterialer er et viktig tiltak. Derfor bør det stilles tydeligere krav til at så mye som mulig av eksisterende bygningsmasse og materialer skal gjenbrukes på stedet. Dette gjenspeiler hierarkiet i avfallspyramiden, som illustrerer at det viktigste vi gjør i overgangen til en sirkulær økonomi, er å unngå at avfall produseres.

Vårt innspill er at materialer som tidlig i prosessen er kartlagt og vurdert egnet for gjenbruk som hovedregel bør gjenbrukes i rehabiliteringsprosjektet, dernest i andre prosjekter.

Energieffektivisering – fredete og verneverdige bygninger

Energieffektivisering av eksisterende bygninger er et viktig tiltak for å redusere klimagassutslipp og for å effektivisere bruken av energi i samfunnet. Riksantikvaren mener det er riktig å stille krav til energieffektivisering ved rehabilitering av bygg. Samtidig må energitiltakene vurderes opp mot klima- og miljøkonsekvensene ved å tilføre store mengder nye materialer. I mange tilfeller vil små og mellomstore tiltak på bygningskroppen slik den er, ha stor effekt og samtidig best bevare de kulturhistoriske kvalitetene.

Når det gjelder bygninger i Alternative 3 – Protected buildings and buildings worthy of preservation vil vi gi innspill til presiseringer:

- Kirkeloven må ut av definisjonen. Denne ble opphevet i 2020.
- Det er viktig at definisjonen "*worthy of protection*" inkluderer historiske bygninger som enten er regulert til vern, som er inkludert i en kulturminneplan eller lokale lister, eller som blir vurdert verneverdig.
- Når det gjelder dokumentasjon på vernestatus, vil det i Norge være like relevant at dokumentasjonen kommer fra fylkeskommunen eller kommunen. Riksantikvaren har ansvar for et utvalg fredete bygninger og anlegg, mens fylkeskommunen har forvaltningsansvar for den største andelen fredete bygninger i Norge, samt kompetanse på vurdering av verneverdi for ikke-fredete bygninger og anlegg. Kommunene har ansvar for kulturmiljøforvaltningen i kommunene og har myndighet etter plan- og bygningsloven.

I mange tilfeller er det mulig å oppnå stor reduksjon i energiforbruket i fredete og verneverdige bygninger, men tiltakene må gjennomføres på en måte som ivaretar det bygningstekniske og de kulturhistoriske verdiene i bygningen. Eldre bygninger har en annen bygningsfysikk enn moderne bygg, og krever derfor fagpersoner med kompetanse på eldre bygninger for å vurdere egnede energieffektiviseringstiltak. Bruk av moderne materialer vil kunne føre til tekniske problemer, for eksempel råte. Derfor er det viktig med tilpassede energiløsninger og riktig materialbruk.

Vårt innspill er at det ved rehabilitering av fredete og verneverdige bygninger bør gjennomføres tiltak som i så stor grad som mulig reduserer tilført energibehov uten at dette går på kompromiss med verneverdier. Riksantikvaren anbefaler å benytte Norsk Standard NS-EN 26883:2017 «Bevaring av kulturminner. Veiledning for forbedring av historiske bygningers energiytelse» for å kartlegge aktuelle energieffektiviseringstiltak for den enkelte bygningen.

Produktsertifisering / Miljømerking Norge

Under punkt 8.5, 032 Ecolabelled products foreslås det krav til bruk av miljømerkede produkter i rehabiliteringsprosjekter.

I Bakgrunnsdokumentet, under punkt 8, Alternativ 3, står det at rehabilitering og bruk av fredete og verneverdige bygninger kan ha store miljømessige fordeler. Riksantikvaren har lenge trukket frem de miljømessige fordelene ved den tradisjonelle byggeskikken. Et svært viktig poeng er at eldre bygninger er bygget for å kunne repareres, og at det trengs lite utskifting av større bygningsdeler. Det som må skiftes ut er gjerne lokale materialer som enkelt lar seg gjenbruke eller resirkulere. Den siste tiden har Riksantikvaren fokusert særlig på miljøfordelene ved å velge ren linoljemaling uten løsningsmidler i stedet for maling som inneholder plast. Vi vet

at plastmaling står for utslipp av mikroplast i naturen, mens man unngår dette med ren linoljemaling.

Vi ser at punkt 8.5, 032 åpner for at ikke alle produktkategorier behøver å være miljømerket for å inngå i et rehabiliteringsprosjekt som ønsker å oppnå Nordisk miljømerking. Slik vi leser forslaget, er det dermed mulig å velge materialer som ikke har miljømerking og likevel oppnå Nordisk miljømerking på det totale rehabiliteringsprosjektet. Ved rehabilitering av eldre bygninger anbefaler Riksantikvaren ren linoljemaling fordi det er en fordel for både huset og miljøet. Linoljemaling er per i dag et produkt som ikke har Nordisk miljømerking. Vi mener det er viktig og nødvendig å opprettholde prinsippet i punkt 8.5, 032 slik at det er mulig å bruke produkter som ikke har Nordisk miljømerking i rehabiliteringsprosjekter. Det kan for eksempel være mindre produsenter som ikke har anledning til å søke om og holde på en Nordisk miljømerking.

Samtidig ønsker vi å fremheve at det er store miljømessige fordeler med å bruke ren linoljemaling. Det er svært synd og misvisende hvis ren linoljemaling fremstår som et dårlig miljøvalg i et rehabiliteringsprosjekt fordi det ikke har Nordisk miljømerking. Riksantikvaren ønsker å gå i dialog med stiftelsen Miljømerking i Norge for å diskutere hvordan ren linoljemaling kan oppnå Nordisk miljømerking/Svanemerket.

Vennlig hilsen

Turid Kolstadløkken
Avdelingsdirektør

Linda Veiby
Seksjonssjef

Brevet er elektronisk godkjent uten underskrift